

Opiniestuk

Censuur, een veelkoppig monster

Rik Pinxten en Björn Siffer

(verschenen in De Standaard op 21/06/08)

Censuur heeft te maken met het verbod van een machtige ten opzichte van een onmachtige om zijn mening te verkondigen of zich publiek te uiten. Vaak gaat het om een misbegrepen daad van voorzorg of 'bescherming': de machtige beslist dat een bericht of een artistieke uiting voor de onmachtige ongepast is. Dat is betutteling, of het ontkennen van de vaardigheid van de onmachtige om te oordelen. In elk geval kan een democratische staat de keuze voor censuur niet dulden. Democratie heeft het risico genomen dat de burger anders reageert dan de machthebber zou wensen en de machtige is wettelijk gehouden om dat risico open te houden. Moet dan alles getoond en gezegd worden? Wij denken dat beledigingen en leugens moeten kunnen geuit worden en dus niet vooraf door een censurerende instantie moeten geweerd worden. Maar tegelijk moeten die ook strafbaar kunnen gemaakt worden. Leugens schaden en blijven leugens, en zo ook laster en beledigingen. Het is dus ook een kwestie van volwassenheid of verantwoordelijkheid van elke burger om dergelijke uitingen niet de wereld in te sturen. Humor hoort niet in de categorie van laster of belediging. Of die humor nu van goede smaak getuigt of niet, is geen punt. Opnieuw wordt de mondige burger zelf in staat geacht om dat onderscheid te maken. Doet een machtige dat voor hem, dan zitten we terug in de betutteling en dat hoort in een theocratisch of autoritair denken over burgerschap, niet in een democratische visie.

Enkele recente gevallen van censuur zijn het verbod op het vertonen van "Mijn Leven met Leterme" van Vitali en de Fenomenale Feminatheek van Louis-Paul Boon. Maar in deze bijdrage willen we censuur toch even ruimer kaderen dan de gekende voorbeelden uit de culturele sector, want het monster heeft vele koppen. In mei '68 kwamen de mensen op voor meer vrijheid. Vandaag komen steeds meer mensen op voor een inperking van vrijheid, omdat ze vinden dat de slinger te ver is doorgeslagen en het normen- en waardenbesef een beetje zoek is. De Belgische samenleving wordt sociaal correcter, maar minder permissief. Op zich is er niks mis met correctheid, maar wel met reactionaire toegedankers die deze milde en terechte vraag aangrijpen om een bekrompen wereldbeeld op te dringen aan de samenleving. Geert Wilders met zijn filmpje Fitna en Theo Van Gogh met zijn ordinare scheldtirades zijn hier voorbeelden van, uit een land dat op het vlak van samenleven volledig de pedalen aan het verliezen is. Zowel Wilders als Van Gogh beroepen zich graag op de vrijheid van meningsuiting, maar vergeten dat dit instrument werd uitgedacht in de periode van de Franse Revolutie met de bedoeling om minderheden te beschermen door ze zonder angst voor represailles hun zeg te laten doen. Vandaag wordt dit recht op vrije meningsuiting misbruikt om scheldpartijen van meerderheden tegen minderheden te rechtvaardigen.

We willen de lezer nog enkele situaties voorleggen die minder voor de hand liggen, maar toch handelen over censuur. De selectieve media access bijvoorbeeld. Het is algemeen bekend dat wie zich niet neerlegt bij de Washington Consensus, amper de Amerikaanse pers haalt. De bekende intellectueel Noam Chomsky is zo iemand die bewust gemarginaliseerd wordt door een media die het algemeen belang van juiste informatie ondergeschikt maakt aan haar investeerdersbelangen. In eigen land was het verbijsterend om vast te stellen hoe sommige journalisten alle moeite van de wereld deden om een door het middenveld, culturele en academische wereld gedragen initiatief als Red de Solidariteit voor te stellen als een éézijdig vakbondsinitiatief. Op die manier worden bepaalde initiatieven heel subtiel gemarginaliseerd, met lage mediabelangstelling tot gevolg. Een zeer gesofisticeerde vorm van censuur, maar wel effectief. De uiterste vorm van gesofisticeerde censuur is autocensuur. Deze treffen we aan bij jonge onderzoekers die zich moeten conformeren naar de commercieel gedicteerde eisen van de zogeheten A1 Journals. Of bij de snel groeiende groep van freelance journalisten, die omwille van hun onzeker statuut mogelijke belangengroepen en investeerders liever niet voor het hoofd stoten. En wat te denken van censuur op politiek niveau? De Ieren spreken zich democratisch uit tegen het Verdrag van Lissabon. Een belangrijk signaal na de andere "neens" van Frankrijk en Nederland tegen de Europese Grondwet. De politieke stellingname van de Ieren wordt afgedaan als "ze hebben het niet begrepen". Op Radio 1 was letterlijk te horen dat "de Ieren van de Europese Unie enkele maanden de tijd krijgen om zich alsnog akkoord te verklaren met het Verdrag". De Unie stelt zich hier op als autoritaire anti-democraat en censureert hier de politieke mening van de burgers van één van haar lidstaten? Ofwel respecteer je de spelregels die je zelf hebt opgesteld, ofwel verval je dus in autoritair denken, wat impliceert dat je geen vertrouwen stelt in je eigen burgers. Dat een complex be-

richt als het Verdrag niet gemakkelijk is om te communiceren mag echter niet rechtvaardigen dat de stemmingsuitslag afgewezen wordt.

Ook de recente discussie over euthanasie en de dood van Hugo Claus gaat over vertrouwen. De kardinaal mag spreken, Hugo Claus mag euthanasie plegen, maar mag het niet zeggen. Tegen dergelijke “new born kneuterigheid” verzetten wij ons als vrijzinnige humanisten. Omdat we liever vertrouwen stellen in goed geïnformeerde burgers om zelf te oordelen wat juist of mooi is. Liever dan in hun plaats te denken en a priori te censureren, zoals met Vitalski en Louis-Paul Boon gebeurde. Het is onmiskenbaar zo dat we in onze contreien niet alleen te maken hebben met een herboren conservatisme, maar met regressie. Sinds Nederland te maken heeft met een minister die creationisme verdedigt, weten we helemaal zeker dat onze beschaving en culturele vrijheid onder een zeer dun laagje vernis zitten, dat er zo weer afgehaald is. Gramsci schreef ooit: “Als je politieke macht wil, moet je het onderwijs en de cultuur van een land in handen krijgen.” Met de Nacht van de Censuur willen we het krachtige signaal geven dat cultuur zich niet laat muilkorven door politiek of commercieel opportunisme.

**Nacht van de Censuur: vanavond 21 juni vanaf 22u tot 02u in De Zoltjes te Antwerpen.
www.nachtvandecensuur.be.**

Prof. Dr. Rik Pinxten en Björn Siffer zijn respectievelijk voorzitter en woordvoerder van de Humanistisch-Vrijzinnige Vereniging (HVV).